

JOAQUIM CHANCHO

REVISTA << lo foc >> 202

**ROGER CAPARÓ, ANTON MARC CAPARÓ,
MARIA EUGÈNIA PEREA I JOAQUIM CHANCHO**

TRASLLAT DE DUES CONVERSES AMB JOAQUIM CHANCHO

RIUDOMS, 2012

© ROGER CAPARÓ
© JOAQUIM CHANCHO

TRASLLAT DE DUES CONVERSES AMB JOAQUIM CHANCHO

Joaquim Chancho (Riudoms, 1943) és un dels pintors fonamentals de la pintura catalana des dels anys 70 del segle passat. Amb un treball basat en el qüestionament de la pintura des de la mateixa pintura, resituant-la constantment, buscant en l'interior del mitjà amb una gran disciplina i rigor que lluny de mecanitzar o automatitzar el procés l'omple d'honestedat. Una proposta per conèixer els ritmes interns de la pintura, que s'estructura en sèries i seqüències, que segueix una mena de matemàtica interna, un ordre i un ritme que ell mateix anomena mètrica.

Les converses es mantenen en un moment en que el pintor està preparant una exposició al Museu d'Art Modern de Tarragona i al Museu de Valls que ha de recollir les seves últimes obres, i que també preveu una mostra a Riudoms.

Us presentem aquelles converses retallades i muntades a la manera d'un collage amb imatge de camió de mudances -que transporta tot el material recollit per descarregar-lo en un altre lloc, per omplir un nou espai-.

Aquell temps acumulatiu

Quan agafem el cotxe ja sabem que arribarem al Pla de Santa Maria no molt tard. Una vegada hi som truquem al Joaquim des de la gasolinera. Ens ve a recollir, deixem el nostre cotxe. Fent un trajecte no massa curt i enredat per camins de terra arribem a casa seva. El taller és un segon edifici proper a l'habitatge. Coneixem el seu fill i la seva dona, entrem a la casa. Ens conviden a seure i a beure, demanem aigua i parlem durant ben bé dues hores i mitja amb estirada de cames inclosa per visitar el taller. Abans de marxar quedem de tornar-nos a veure, però les setmanes passen de pressa i no retrobem la conversa fins entrats a la tardor, quan agafem el tren per trobar-lo al seu taller del Poble Nou de Barcelona.

Com no podia ser d'altra manera, venint d'on venim, no tardem a demanar-li per la relació que conserva amb el poble, *“recordo els sants de Riudoms, la casa que vaig néixer, la casa que vaig viure, el cine que anàvem, hi ha coses d'aquestes que les recordo molt clarament. No ho sé si marquen o no marquen conductes posteriors, això no ho sé. Jo diria que valorar les coses a posteriori és massa fàcil.”* Ampliem la relació a l'entorn rural, *“recordo la terra com a algo no agradable com a algo dur, que requereix esforç i esforç i esforç. Em refereixo a la terra com el que xafes, com el que jo vaig xafar durant els anys que he estat a Riudoms. A mi la terra no m'ha suposat una imatge bucòlica, agradable sinó aspre.”*

Seguim insistint en l'existència de possibles influències d'aquelles primeres experiències en el desenvolupament del seu treball *“el camp em dona una cosa important que són els cicles. Els cicles i a més a més, la consciència que les coses s'han de fer quan s'han de fer i no quan tu les vols fer. I això, ho vius al camp o no ho aprens.”* En un altre moment ens diu: *“una de les imatges que conservo molt clares és del meu pare en un tros dels avis entre Vinyols i Cambrils que era de regadiu. El meu pare havia de fer els cristalls perquè l'aigua regués. El meu pare no sabia fer una línia recta ni amb un llapis, però amb la mula feia uns cristalls clavats. És en aquest ordre que em regeixo jo, és un ordre que possiblement té una mesura que és la mental o existencial, perquè si no aconseguia que l'aigua baixés per allí no colliria. És un ordre de supervivència més que estètic.”*

Li demanem pels treballs preparatius de l'exposició que ja s'acosta i per si comporten un repàs a l'evolució de la seva trajectòria *“tot això representa fer memòria enrere i jo et diria que d'alguna manera les coses no van per una única línia directa sinó que estan bastant plenes de ramificacions que conformen un fet molt més global que no pas una cronologia. La cronologia en realitat és massa directa: això és conseqüència d'allò. D'allò i d'altres més coses que no són aquesta”*. Fa memòria dels anys d'estudiant a l'Escola de Belles Arts, del contrasentit dels ensenyaments artístics d'aquell moment que encara es basaven en tècniques i procediments del segle XIX, del panorama cultural dels anys seixanta, del gran desert que envoltava als creadors i de la sort d'obtenir una beca per estudiar a París on descobreix un món de possibilitats noves que amplia els seus horitzons i el sintonitza amb una manera de fer i pensar que ha establert els fonaments de la seva pintura. Arribats aquí no podem resistir a preguntar-li què fa possible el canvi *“Jo et diria que és per labor i insistència. Voluntat tu ja en tens de fer algo, però el que creus és que allò que fas no és el que has de fer. El que no saps és el que has de fer.”* Per aconseguir-ho adopta una *“actitud de refer continuament, de resituar, de no moure's d'aquest marge que un ha prefixat, un marge en el qual hi ha cabuda per a les teves actuacions, és un marge com molt estricte, molt sever (...) dintre d'aquesta manera de fer que no treballes per inspiració sinó que treballes amb el rigor, tu ets conscient de quan has de fer les coses. I aquest rigor jo crec que és un rigor similar o paral·lel al rigor que dona el fet de ser al camp.”* Davant d'aquesta analogia insistim si els orígens han estat crucials, i ens respon taxativament: *“La pintura és una activitat en la qual es treballa en un projecte i possiblement la biografia a vegades pot marcar amb una petita incisió. Bàsicament jo defenso que l'activitat artística no ha de ser autobiogràfica.”*

L'esfera del pensament

Aquests plantejaments que ens semblen tan clars com estrictes ens fan demanar-li com es pot mantenir durant tants anys aquesta disciplina: *“Sobretot el comprovar que hi ha altres creadors que amb unes actituds similars han seguit allò que fan molt endavant. O sigui amb actituds, no amb resultats.(...) Tothom té o viu dins d'aquesta esfera més àmplia en la qual es situa el pensament. D'alguna manera si tu creus que estàs fent un treball en què el pensament és important, el que has de buscar és altres intel·lectuals, altra gent per entendre el pensament a través del que estan fent. I llavors veus que hi ha afinitats encara que el territori sigui a l'altre costat de món, però hi ha afinitats de la manera de fer teva i de pensar teva amb altres creadors, amb altres persones que viuen en llocs totalment a les antípodes o que fan un treball que visualment no té res a veure amb el treball teu. Llavors això et fa replantejar aquella història que a vegades t'han explicat que és la consciència del territori, de quin territori?”*

Aquest entorn cultural que serveix de company de viatge, ens diu que també fa una funció molt valuosa per a l'activitat intel·lectual, la confrontació. *“Has d'estar sol quan estàs treballant i has de tenir molt bons companys de viatge i un entorn cultural favorable tant literari com musical com filosòfic. Has de tenir les teves lectures, les teves experiències auditives i les teves experiències intel·lectuals per crear un corpus sobretot de confrontació. Jo sempre dic que he cregut en la confrontació. Això et dona referències. Jo crec que és el que t'ajuda després a prendre les decisions que et serveixen. Tot aquest bagatge, totes aquestes relacions amicals que tu tens són les que t'ajuden després que la decisió sigui la més adequada quan la prens. No que sàpigues pintar més sinó aquesta relació que has estat capaç de trobar amb altres disciplines.”*

El laboratori

Arribats en aquest punt del trasllat de les dues converses, us presentarem els materials que fan incidència en la concepció del procés de treball que caracteritza l'obra del Joaquim. Comencem pel dibuix. Com l'entén? Què s'hi amaga darrera d'una activitat que apareix cíclicament en les seves propostes? *“Jo diria que això és una constant. Això no és premeditat, és conseqüència del mateix procés. És un procés de vida que cadascun de nosaltres el fa. Un quan està cansat, descansa, i quan està confós, intenta clarificar. Vull dir que el meu procés és un procés que té molt a veure amb el procés vital. El que passa és que jo faig servir un llapis, un color, un pinzell i puc deixar una empremta i ara aquest procés jo crec que des de fa temps està dins d'aquest cicle de reflexió en un moment i d'expansió en un altre moment. Quan un s'adona que aquella expansió es comença a descontrolar i veu que va cap a territoris que no són els que vol llavors és quan ha de tornar a resituar el seu treball. I ha de tornar a fer servir uns elements fàcils de fer servir per anar clarificant.”* I també *“el dibuix és més reflexiu, el dibuix és una mica el laboratori on tu vas anant buscant possibilitats i jo crec que a la pintura tu hi has d'anar amb unes idees claríssimes perquè si no se't menja viu. Si no tens les idees molt clares... el laboratori és en el paper.”* Aquest procés es fa *“amb el paper, amb la consciència que no hi ha matèria i que no et pots deixar portar pel seu aspecte físic sinó que t'has de deixar portar pel que significa allò que estàs fent. I això crec que és una manera de fer molt interessant, que és la que després possiblement et dona la clarividència de dir ara poso la tela no com un banc de proves sinó una mica com a espai on jo ja sé el que vull fer.”*

Durant la segona conversa, la que mantenim al seu taller del Poble Nou, el Joaquim ens mostra una de les activitats més recents, es tracta de dibuixos digitals, elaborats per ordinador i impresos en format llibre configurant un seguit de sèries, seqüències i variacions, sobre el que ens diu *“en el fons el pensament, el que ho provoca és la idea de dibuix, de traç, de traçat, d'estructura interna i d'allò que estàvem parlant al començament, que hi ha algo a dins que ho configura.”*

Pintar és decidir

És el moment de conèixer com entén la pintura, els materials que us descarreguem es concentren i també es multipliquen... heus aquí una mostra: *“La pintura no la veus fins que no està feta. O sigui el que tu t'imagines de la pintura no és el que passa en una pintura. La pintura no es fa mentalment, es fa amb un suport i es fa amb una matèria determinada per tant el que la determina és el suport i és la matèria.”* i *“Jo entenc la pintura com un bastidor, com una tela i com una matèria que s'està posant allí. La imatge és el resultat final però no el que tu pretens fer. Pots veure la imatge d'una pintura en un catàleg el que passa és que difícilment aquella imatge et transportarà a l'experiència de la pintura. No té res a veure.”* En relació a la facilitat que el món d'avui ens ofereix de conèixer l'obra dels grans mestres a través d'internet ens ofereix un punt de vista molt aclaridor: *“Quan la pintura la veus per internet no ho és la pintura. És una imatge perquè tu l'estàs veient a través d'un mitjà que és el que et facilita les imatges i només la pots veure com a imatge perquè no té ni matèria, no té presència física (...) no veus ni la mida ni la llum ni la matèria. O sigui no veus res..”* El fet físic de la pintura es presenta com a capital inexcusable, la evidència de la cosa no pot quedar emmascarada darrera de la pròpia imatge. Li demanem per al procés per tal d'arribar a la experiència de la pintura i ens sorprèn amb una primera resposta fulminant: *“la sensació ha d'estar vinculada amb un pensament. Si no hi ha pensament la sensació no serveix per a res.”* Com arriba a connectar el pensament amb el fet físic que transmetrà la sensació? *“Existeix un projecte de pintura, existeix el que tu vols fer o*

el que tu creus que tu vols fer pensant que allò té aquell significat que tu li vols donar. El que passa és que ho comences d'una manera i després resulta que el que tu estàs fent, allò mateix, t'ho condueix cap a una altra manera que no és la que havies pensat. I llavors jo crec que has de ser capaç d'acceptar-ho per poder tenir aquesta fluïdesa, per deixar-te portar. Perquè si no tanques les possibilitats abans que es donin." Davant d'aquest procés obert en el que ens recomana estar atents ens adverteix que "S'aprèn més pels fracassos, pels errors, que no pels èxits, perquè els èxits no són tan significatius com els errors. D'alguna manera l'error sembla que no entri dins de la teva manera de fer i quan això passa i a través d'aquell error veus que aquella alteració et dona com uns punts per poder seguir és quan precisament amplies la teva possibilitat de fer, o sigui que –la pintura– no és un món tancat sinó que sempre és un món obert." Concretant en els processos viscuts afegeix "Jo em puc passar dos mesos treballant amb densitats matèriques i dir això no funciona. I llavors què sé jo, depèn. Agafar una rasqueta i treure i quan has acabat dius què ha passat, aquí? O sigui, aquest acte de negació d'allò que volia afirmar m'obre un camí d'afirmació. (...) És un altre camí que fins aquell moment ni servia, no ho havies previst. Això és apassionant i només passa quan estàs pintant, no quan estàs pensant perquè tot és ideal. Per això deia que la pintura és cega."

Malgrat l'esforç diari mantingut durant tants anys manifesta no tenir la seguretat del control del mitjà d'expressió "A mida que pintes no saps pintar més. Això no és una història que cada vegada la fas millor. Has d'aprendre que les decisions siguin les millors que prens." Tot i aquesta prevenció s'hi encara amb confiança i afirma que "Des de fa anys no penso quin ha de ser el pròxim quadre sinó que em surt sol, un és conseqüència de l'anterior (...) Es un procés que va anant seguint, anant seguint, que no sé cap a on em portarà, que no sé on s'acabarà però va seguint."

Seguir una multidirecció

L'actualitat, tant del telenotícies com de les revistes d'art contemporani fa que la imatge que tenim del món no pugui centrar-se en una foto fixa sinó en un moviment que constantment varia i confón a qui prova de definir-lo. "Suposo que el que està passant aboca més cap a una multidirecció que no cap a una única direcció i en aquest sentit l'artista actualment està treballant en moltes disciplines: dibuix, pintura, gravat, fotografia, vídeo, etc, cosa que fa cinquanta anys era impensable. Cadascú tenia la seva disciplina i era molt clar. Crec que és fruit del moment que estem vivint, que no hi ha res definitiu, que tot és provisional, llavors jo crec que aquesta situació és la que ha de reflectir l'artista en la seva obra." Aplicant-ho a la pràctica artística afegeix que "no pots viure de les rendes del que has fet sinó que has d'estar sempre actiu i sempre esperant que passi alguna cosa. Tot és tan canviant que no tens la seguretat de res. Jo crec que aquesta no seguretat és la que ens dona les pautes per seguir treballant." Aquesta falta de seguretat es tradueix també en una falta de permanència "Cada vegada crec més que tot és tan provisional. Cada vegada crec més en la cosa provisional. Que tampoc t'has de plantejar grans projectes. Això sí, el compromís amb tu crec que sempre hi ha de ser. I prova d'això és que he fet alguna experiència, que la vull seguir fent, d'exposicions efímeres totalment." Es refereix a experiències com els "Dibuixos de paret" realitzats al Museu de pintura de Sant Pol de Mar el 2009, dibuixos sobre la paret en blanc de la sala del Museu i que una vegada acabat el període d'exposició van ser recoberts de pintura blanca tornant a preparar la sala per a la propera exposició.

Una selecció rigorosa

Les converses tenen moments de relaxació on els temes centrals de l'obra de l'artista es deixen de costat per comentar qüestions emparentades amb l'actualitat. És d'aquesta manera que descarreguem els materials obtinguts de preguntar-li sobre la famosa sentència de mort de la pintura. *“Jo no crec que la pintura desaparegui perquè no pot desaparèixer. El que sí que hi haurà és una selecció rigorosa. En quedarà molt poca perquè la pintura és imprescindible. Jo crec que el vídeo no substituirà la pintura: la complementarà o l'acompanyarà però no serà el seu substitut. Cada vegada haurà de conviure amb altres disciplines”*. Més endavant, però, afegeix que *“cada vegada serà més minoritari i m'atreveixo a dir que no podrà competir amb el demés perquè no hi haurà selecció. Les coses poden competir quan es fan quan hi ha caliu. Quan no hi ha caliu es perden.”* Per aconseguir aquest caliu calen persones entregades a la pràctica com també un públic versat capaç de discernir entre les diferents propostes dels practicants (artistes). Sobre el públic de l'art ens diu: *“Com més avancem més selectius serem perquè l'art, com tot, si no el segueixes perds el fil. I llavors la majoria de gent s'ha quedat en el postimpressionisme. A partir d'aquí, i estem parlant de fa cent anys enrere i tot el que ha passat de cent anys cap aquí, la gent és que no ho entén ni ho vol entendre.”* En la mateixa línia *“L'art s'ha convertit en un parc temàtic on la gent va a distreure's. I si no es distreu ja no hi va. Tot el que no serveix per distreure no serveix. I això cada vegada és més accentuat, cada poble recupera ara la seva tradició medieval i es disfressen de romans i venen les verdures... i no sé què més fan, i treuen els carros amb els animals... I la pregunta és: ara què fem? Perquè dintre de cinquanta anys la gent vegi el que fem ara”*.

En aquests episodis tots plegats provem de definir el temps d'avui i d'improvisar línies de futur. En aquest vaivé relaxat ple d'hipòtesis i provatures ens esperona amb afirmacions com la següent: *“Tot això s'ha acabat, no hi ha norma aquí. Això també desestabilitza la gent i desestabilitza el pensament de la gent i també fa que la gent sigui reàctia davant de coses que no entén. Tot el que desestabilitza crea resistència i l'art és un fenomen que desestabilitza. No per confortar sinó per sacsejar.”*

L'inici i el final

Acabem el trasllat de les dues converses amb un últim material que era una resposta a no importa quina pregunta i afegim un pensament que m'envolta d'ençà que he començat el trasllat que ara acaba.

“Res és conseqüència de res. Tot està dins d'un teixit que s'interrelaciona. Jo et diria que tot és teixit.”

Fer per desfer i refer.